

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ, Ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΣΙΠΡΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Η εκτόξευση των ποσοστών του Συνασπισμού και του ΣΥΡΙΖΑ στη δημοσκοπική ψήφο, η θεαματική πτώση των ποσοστών του δικομματισμού, οι αλλαγές στους συσχετισμούς τόσο στο εσωτερικό της Αριστεράς όσο και στο κομματικό σύστημα συνολικά έχουν δημιουργήσει ορισμένες εύλογες απορίες, κυρίως σχετικά με το πόσο «συγκυριακές» είναι αυτές οι τάσεις, και πόσο πιθανόν είναι να επιστρέψει το εκλογικό σώμα στην «κλασική» – για την προηγούμενη εικοσαετία - πολιτική του συμπεριφορά. Θα επιχειρήσω να δώσω ορισμένες απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, κάνοντας παράλληλα μια σύντομη αναδρομή στις εξελίξεις του τελευταίου χρόνου.

1. Τι συμβαίνει με τον ΣΥΡΙΖΑ;

Τα ποσοστά που προκύπτουν για τον ΣΥΡΙΖΑ στις δημοσκοπήσεις και στις προβλέψεις ψήφου είναι πρωτοφανή για το χώρο. Συνιστούν έκπληξη όμως; Κάθε άλλο. Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ άρχισε να εμφανίζεται στις **ποσοτικές έρευνες** από τον Απρίλιο-Μάιο του 2007. Μέχρι τότε τα ποσοστά του κυμαίνονταν στα επίπεδα του 3.5% με 4%, ήταν ευμετάβλητα και προς τα πάνω και προς τα κάτω και γενικότερα φαινόταν ότι – αν και δεν κινδύνευε να μείνει εκτός Βουλής – δεν αποτελούσε μία «συμπαγή» πολιτική δύναμη.

Το στοιχείο που αλλάζει τα δεδομένα, όχι μόνο για τον ΣΥΡΙΖΑ αλλά και για όλο το κομματικό σύστημα είναι οι εκπαιδευτικές κινητοποιήσεις για το άρθρο 16 και κυρίως **οι σημαντικότερες ιδεολογικές επιδράσεις που έχουν στο σύνολο του εκλογικού σώματος**. Αρχίζει και ωριμάζει σε ένα μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινωνίας ότι η αμφισβήτηση της έννοιας του «δημοσίου αγαθού» και της ελεύθερης πρόσβασης σε αυτό (από την παιδεία και την ασφάλιση έως τα πάρκα και τις παραλίες) αποτελεί μια συστηματική πολιτική από το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα που αφαιρεί κοινωνικά δικαιώματα και επιτείνει την οικονομική και εργασιακή πίεση. Στις **ποιοτικές έρευνες** που διεξάγονται τον Μάιο-Ιούνιο του 2007 το παράδειγμα της εκπαίδευσης και των ιδιωτικών πανεπιστημίων χρησιμοποιείται αυθόρμητα από τους συμμετέχοντες /ουσες για να περιγραφούν οι νέες κοινωνικές διαιρέσεις και οι «πολώσεις» πάνω σε αυτές. Σε εκείνες τις έρευνες, επίσης, αρχίζει να καταγράφεται μια ασυνήθιστη έντασης κριτική στα δύο μεγάλα κόμματα και στο πολιτικό σύστημα εξουσίας, κριτική που σε πολλές περιπτώσεις έπαιρνε ακραίες μορφές. Το ιδεολογικό ρήγμα του δικομματισμού ήταν πλέον εμφανές.

Το ποσοστό του 5% για τον ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του Σεπτεμβρίου είχε σχεδόν διαμορφωθεί ήδη από τον Ιούλιο του 2007. Οι ρυθμοί αύξησης της επιρροής του ήταν τόσο δυνατοί και ποιοτικά συμπαγείς, έτσι ώστε αν οι εκλογές γίνονταν δύο μήνες αργότερα το ποσοστό θα κυμαινόταν στα επίπεδα του 6-6.5%.

Στην ουσία δηλαδή, η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ που παρατηρείται μετά τις εκλογές στη δημοσκοπική ψήφο έχει ως ένα βαθμό προεξοφληθεί από την προηγούμενη περίοδο. Για λόγους αδράνειας ή «εκλογικής ψυχολογίας» το επιπλέον ποσοστό δεν εκφράστηκε (συγκυριακά) στην κάλπη, ωστόσο πρέπει να συμπεριληφθεί στο **εκλογικό σημερινό «σημείο εκκίνησης»**.

Μετά τις εκλογές το τοπίο αλλάζει δραματικά για όλο το κομματικό σύστημα. Οι λανθάνουσες, αλλά εκρηκτικές ταυτόχρονα, επικριτικές τάσεις απέναντι στο δικομματικό πολιτικό σύστημα απελευθερώνονται. Η ΝΔ τείνει να εξαντλήσει τα αποθέματα ανοχής, το ΠΑΣΟΚ διανύει μια περίοδο πρωτοφανούς κρίσης ταυτότητας,

η ψήφος διαμαρτυρίας διευρύνεται, η «διαμαρτυρία» εκφράζει πολυποίκιλα αιτήματα και χαρακτηριστικά. Ο ΣΥΡΙΖΑ εκτοξεύεται και διπλασιάζει το εκλογικό του ακροατήριο ακριβώς γιατί αποτελεί το πλέον συμβατό πολιτικό και ιδεολογικό μόρφωμα με τις κοινωνικές εκείνες ομάδες που θέλουν να αντιδράσουν και να κινητοποιηθούν: εργαζόμενοι/ες στον νέο ιδιωτικό τομέα, με σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο και εξειδίκευση, με μέτριες έως και κακές αμοιβές και συνθήκες εργασίας, ενημερωμένοι για το κοινωνικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι, με ανησυχίες για το πολιτικό και οικολογικό περιβάλλον και με διάθεση να ανακαλύψουν μια νέα κοινωνική και πολιτική ενεργοποίηση. Ο συνεχώς διευρυνόμενος αυτός χώρος – που πλέον εμφανίζεται και στην περιφέρεια - δεν καλύπτεται από το υφιστάμενο πολιτικό σύστημα. Δεν «εκχωρεί» την πολιτική του εκπροσώπηση.

Ο κοινωνικός αυτός χώρος εμφανίζεται σήμερα να συγκλίνει με τον Συνασπισμό και τον ΣΥΡΙΖΑ. Εμπιστεύεται τον δυναμικό κοινωνικό του λόγο, συμφωνεί με τις θεματικές ατζέντες που ανοίγει, είναι έτοιμος να κινητοποιηθεί με διάφορους τρόπους και περιμένει. Δεν είναι «δεδομένος». Βλέπει στο πρόσωπο του σημερινού Προέδρου του ΣΥΝ ένα «δικό του άνθρωπο», ιδεολογικά, εργασιακά, μορφωτικά, ηλικιακά, ενδυματολογικά.

Έτσι, ο ΣΥΡΙΖΑ κερδίζει σήμερα από παντού: μία μονάδα από τη ΝΔ, τρεις μονάδες από το ΠΑΣΟΚ, μισή μονάδα (για πρώτη φορά) από το ΚΚΕ, δύο μονάδες από τους νέους ψηφοφόρους και την «κοινωνική διαμαρτυρία». Το εντυπωσιακότερο δεδομένο είναι ότι σήμερα αποτελεί το κόμμα με τη μεγαλύτερη συσπείρωση ψηφοφόρων, γεγονός πρωτοφανές στην εκλογική κοινωνιολογία του χώρου.

Οι μετακινήσεις προς αυτόν δεν είναι απλές πολιτικές μετατοπίσεις από κάποιο κόμμα. Δεν πρέπει δηλαδή να εκλαμβάνονται ως στενές μετακινήσεις «πασοκικών», «νεοδημοκρατικών» ή άλλων ψηφοφόρων. Αντανακλούν βαθύτερες διεργασίες της ελληνικής κοινωνίας, μεγάλα τμήματα της οποίας αναζητούν με όρους κοινωνικής ταυτότητας μια **νέα πολιτική εκπροσώπηση**.

2. Μόνιμες ή συγκυριακές οι σημερινές τάσεις;

Ένα επιχείρημα που ακούγεται το τελευταίο διάστημα είναι ότι η κρίση του δικομματισμού και η άνοδος των μικρότερων κομμάτων (και του ΣΥΡΙΖΑ) είναι μια συγκυριακή κατάσταση, άλλωστε έχει ξαναεμφανιστεί και σε παλαιότερες περιόδους. Η άποψη αυτή δεν είναι σωστή για τους εξής λόγους:

α) η σημερινή κατάσταση δεν αποτελεί σύμπτωμα μιας απλής κρίσης του κομματικού συστήματος, αλλά μια μεταβατική περίοδο σε ένα άλλο κομματικό και πολιτικό σύστημα. Τίποτα δεν θα είναι ίδιο σε ένα χρόνο από σήμερα. Τα πολιτικά κόμματα εξουσίας έχουν πρόβλημα στις κοινωνικές τους συμμαχίες (δηλαδή στον πυρήνα της πολιτικής αντιπροσώπευσης που εκφράζουν), ενώ δεν μπορούν να τοποθετηθούν λόγω του κρατικού τους χαρακτήρα (cartel party) στη σημερινή κυρίαρχη πολιτική αντίθεση: δημόσιος χώρος / ιδιωτικά συμφέροντα. Και όταν τοποθετούνται κλίνουν προς τη μεριά των δεύτερων, κάτι που οξύνει τόσο τις εσωτερικές τους αντιφάσεις όσο και την κοινωνική αποδοκιμασία. Όσο ο δημόσιος χώρος θα υποχωρεί υπέρ των ιδιωτικών συμφερόντων τόσο περισσότερο θα απαξιώνεται ο ρόλος των κομμάτων εξουσίας, αφού δεν θα μπορούν ούτε να διατυπώσουν αλλά ούτε και να εγγυηθούν κάποιο «κοινωνικό συμβόλαιο».

β) η σημερινή υποχώρηση του δικομματισμού δεν αποτελεί αποτέλεσμα μιας απλής δυσαρέσκειας (αυτό πράγματι έχει παρατηρηθεί αρκετές φορές στα μεσοδιαστήματα των εκλογών). Είναι παράγωγο της βαθύτερης ιδεολογικής αλλαγής που συντελείται σήμερα στην ελληνική κοινωνία, αλλαγή που μειώνει θεαματικά τις παραδοσιακές

κομματικές ταυτίσεις και αλλάζει την ατζέντα των κοινωνικών προσδοκιών και διεκδικήσεων. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο τα δύο μεγάλα κόμματα και κυρίως το ΠΑΣΟΚ βρίσκονται σε **δομική κρίση ταυτότητας και πολιτικού στίγματος**.

Οι δύο αυτοί λόγοι συνηγορούν στη διαπίστωση ότι οι σημερινές τάσεις όχι απλώς δεν είναι συγκυριακές αλλά, αντίθετα, αποτελούν προάγγελο βαθύτερων αλλαγών. Βεβαίως, είναι σαφές ότι οι δυναμικές που απελευθερώνονται δεν θα κινηθούν μονοσήμαντα προς τα αριστερά, αν η τελευταία δεν ενεργοποιήσει τα υγιή κοινωνικά της αντανακλαστικά και δεν φανεί αντάξια της σημερινής εποχής προχωρώντας σε «επαναστατικές τομές» στο χαρακτήρα της, στα στελέχη της, στη σχέση της με την κοινωνία, στην κινηματική της παρέμβαση, στον πολιτικό της λόγο. Η ηττοπάθεια της παραδοσιακής πολιτικής αριστεράς έχει ξεπεραστεί από τα κάτω. Απομένει να μορφοποιηθεί σε πολιτικό επίπεδο η «κοινωνική αριστερά» που γεννιέται σήμερα και η οποία μπορεί να αλλάξει ριζικά τον πολιτικό χάρτη της χώρας. Αυτό άλλωστε είναι και το στοίχημα της νέας ηγεσίας Τσίπρα.